

KOTSIUBA Maksym

PhD, Lecturer

Department of Philosophy, Bioethics and History of Medicine
Bogomolets National Medical University (Kyiv, Ukraine)

BIOETHICS VS HAPPINESS

КОЦЮБА Максим

Кандидат філософських наук, викладач

Кафедра філософії, біоетики та історії медицини,

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)

БІОЕТИКА VS ЩАСТЯ

The article deals with complicated, but extremely important for everyone – concept of happiness. The difficulty is that we have two very different understanding of happiness: happiness as a mental state and happiness as well-being. The first understanding opens the prospect for debates among professionals. Second – is to serious philosophical reflections. Applied ethics tends to debates as a way of working out legal solutions, so it cannot use the second understanding. But the first and the second understanding of the concept of happiness are only cases of its linguistic use, when we are trying to describe what exactly makes us happy. That is, we are talking about the symptoms, not the essence. However, bioethics in particular and applied ethics in generally do not give us the essence of happiness.

Цей короткий текст до діла матиме з двома тезами. Першу можна сформулювати так: біоетика не є етикою (проте не варто лякатися цього!). Друга теза наступна: розуміння щастя як кінцевої мети людських дій нині вже не працює. Хоч на позір ці дві заяви мали би розглядатися у двох різних текстах, все ж вони пов'язані. Поєднувальна обставина – розуміння щастя як різного роду задоволення чи втіхи, яке по новому та з нечуваною силою зазвучало через засновника етичного утилітаризму – Джеремі Бентама (Jeremy Bentham). А по тому у ХХ сторіччі підхоплено застосовною (applied) етикою загалом, біоетикою зокрема.

Одна з центральних тем етики протягом всього часу її існування, тобто аж від Сократа – це щастя. Це призвело до тої обставини, що багато філософів, мислителів, інтелектуалів підносили етику до статусу «першої філософії», чи «мудрості із мудростей». На жаль, такий статус етика нині втратила. В силу багатьох причин. В загальному (й може дещо спрощено) цей занепад спричинений деякими змінами у Модерній тріаді «людина-знання-світ». Позитивізм (сцієнтизм), нігілізм та прагматизм з утилітаризмом усунули метафізичні роздуми про призначення людини, її уявлення про світ та що таке істина. Заразом і понизивши статус та евристичний потенціал етики. Сучасний інтелектуальний світ по-іншому вирішує ці три визначальні для людини питання. І не завше у кращий спосіб...

Як було проголошено – набирає потуги та міці не Сократова маевтика чи Аристотелева діалектика, чи навіть Кантова практична філософія, а роз'яснювально-нормативуючі дебати професіоналів що того, що таке належне та

чим конкретно воно може бути. Ці питання було віддано на поталу професіоналів з різних сфер життя, аби «розвантажити» людей від цих доволі складних, потребує скрупульозної підготовки (освіти) та тривких роздумів про своє призначення й щастя. Так простіше... Застосовна етика пропонує нам ідеологему «щастя», яка керується усім принципами та вимогами науковості. Як із такими речами можна сперечатись?

Застосовна етика – це не суперечки з приводу істинної «природи речей та ідей», а конвенційне порозуміння щодо «вжитку речей і використання ідей». Чи може бути щастя предметом таких дебатів? Або у якому вигляді щастя може розглядатися такими сучасними міждисциплінарними студіями?

Біоетика – це галузь застосовної етики, що вивчає філософські, соціальні та правові питання, які трапляються в медицині та науках про життя (передусім природничих науках). Біоетика головним чином має до діла з життям та добробутом (well-being) людини, хоча іноді також розглядає етичні питання, пов'язані з не-людським біологічним довкіллям [5].

Поворот до біоетики показує спрямованість сучасної етики до нескінченних дебатів з приводу Життя. Ну і щастя також (це ж етика!). Позаяк в біоетиці не йдеться про розрізнення та принципи через показ (прояснення) феномену. Важлива умова успіху в цих біоетичних дебатах – аргументувати користь або вжитковість (utility) від феномену. Ця стратегія зрозуміла, адже слід зробити принципом те, що не є нормальним, повсякденним, досвідним. Аби це показати, за справу беруться біоетики, які напрацьовують чітко встановлені «відповідальні» і всім зрозумілі «колективні критерії». За ними «...комісії з біоетики робитимуть розрізнення між евгенікою та евтаназією, між науковим удосконаленням білої людини та її щастям і гідною ліквідацією потвор, страждених і тих, на кого нам нестерпно дивитися» [2, с. 109]. Це напрацьовання консенсусного рішення «обмеженої» комунікативної спільноти науковців (та лікарів) що такого, визначення (чи розуміння) щастя, з яким було би підручно користуватись у науковій, лікарській та правовій практиках. Але ж йде мова про особливе людське прагнення, яке може й робить людину відмінною від тварини чи рослини (Хоча серйозні і не дуже науковці тут би зі мною не погодились).

Головна проблема такого роду етик та, що вони не в змозі дати (за допомогою тієї методології чи способу отримання знання, які вони успішно використовують) відповідь на просте питання: що таке щастя та як його досягти? В цьому питанні вивищується уся міць та потуга західного типу філософування. Позаяк вона є справою (життя), що намагається прояснити умови можливого людського досвіду. Останній так чи інакше прагне до кінцевої мети, тобто реалізації себе, свого призначення – до щастя. Своєрідний Сократовий імператив «Пізнай самого себе!» має глибше значення, ніж видається на позір. Греки вірили в те, що світ є прядок або впорядкованість (космос) і відповідно все має своє місце (топос) в ньому. Але його треба шукати самому, ніхто за тебе це не зробить, якими б переконливими та красиво-поетичними не були чийсь «переконання».

Зазвичай, коли намагаються побудувати теорію щастя, або просто говорять про нього, то мають на увазі, по-перше, ментальний стан (state of mind) та, по-

друге, добробут (well-being²) [4]. Перший випадок є таким самим (не за сутністю, а за формою) як і, приміром, депресія чи будь-які інші психічні стани (та навіть розлади). В кінці кінців ми мусимо визнати за щастям певний позитивний стан, почуття вдовolenня або втіхи. Тобто щастя – це емоційний стан. Другий випадок говорить про щастя як про певну цінність. Тоді щастя – це те, що приносить повноту людині, адже дозволяє реалізувати свою творчу особистість.

Це на позір просте питання приводить нас лише до мовних випадків, коли ми говоримо що саме робить нас щасливим/щасливою. Тобто ми говоримо про симптоми, а не про сутність. А може щастя – це задоволення чи добробут? Чому тоді воно для всіх різне? Щастя – це питання смаку чи стилю? Щастя – це така штука, яку не можна напевно вербалізувати, але інтуїтивно переживаємо. «Разом з тим ми бачимо, що в основі будь-яких побудов тут лежить усе ж таки дещо цілісне й просте, присутність чого людина відчуває і вирізняє з усього іншого лише виходячи з власного життєвого досвіду» [3, с. 212].

Обдумую це варто згадати відоме визначення щастя Аристотелем, яке він подає у «Нікомаховій етиці». Щастя це те, «чого завжди шукають заради нього самого і ніколи заради чогось іншого» [1]. Для Аристотеля прагнення щастя не може бути прагненням до задоволення. Останнє є марнуванням життя. В тому сенсі, що воно є позірним щастям, адже не є кінцевою метою людської діяльності.

Метафізичне розуміння щастя, таке як провадить той же Аристотель важко зрозуміле та складне у щоденному користуванні. Тому сучасна біоетика та медицина заразом користуються поняттям щастя не у якісному розумінні (як цінність), а у кількісному (як перелік «нормальних» характеристик). І тут на перший план виходить риторика професіоналів, щоб роз'яснити що слід розуміти під щастям. Тобто насправду вони до діла мають описи психічних станів, які «слід» вважати щастям.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Аристотель* Нікомахова етика/Αριστοτέλους. Ηθικα Νικομαχεια. – К.: Аквілон-Плюс, 2002. – 480 с.
3. *Бадью А.* Етика. Нарис про розуміння зла/ пер. з фр. В. Артюха та А. Рєпи. – К.: Комубук, 2016. – 192 с.
4. *Малахов В.* Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. – 6-те видання. – К.: Либідь, 2006. – 384 с.
5. *Haybron D.* Happiness / The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2019 Edition), URL: <https://plato.stanford.edu/archives/win2019/entries/happiness/>
6. *Chadwick R. F.* Bioethics / Encyclopædia Britannica (May 27, 2019), URL: <https://www.britannica.com/topic/bioethics>

---

² В англійській мові (принаймні тільки в цій мові) слово «well-being», тобто «добробут» так само означає і «здоров'я».